

The Current Crisis of International Law in the Light of Kant's Legal Philosophy

Abstract: The paper is a response to the current crisis of the international community and international law, which is just one of the many consequences of the ongoing crisis caused by the corona virus. Tensions between political liberalism, based on individual freedom and equal opportunities within the rule of law, and the economic liberalism of the globalized market require a revision of the fundamental ideas of Kant's legal philosophy and his system of public law in order to remove its instrumentalist distortions. In the works *The Metaphysics of Morals*, part *The Doctrine of Right* and *The Perpetual Peace: A Philosophical Sketch*, Kant writes about three conceptually different and interdependent levels of public law: civil (*ius civitatis*), international (*ius gentium*), and cosmopolitan (*ius cosmopoliticum*). Each level regulates a different area of legal relations and is governed by its own regulatory idea. The absolute effectiveness of Kant's system of law requires the simultaneous action of all three levels. The result of this synergy is the creation of a state of a global legal certainty, a global legal state as a guarantee of perpetual peace, which is, in the sense of Kant's philosophy of law, the only regulatory idea for any mutual (political) human endeavour.

Keywords: Kant, Public Law, Crisis, International Law, Global Legal Condition, World Republic

Súčasná kríza medzinárodného práva vo svetle Kantovej právnej filozofie

Abstrakt: Štúdia je reakciou na aktuálnu krízu medzinárodného spoločenstva a medzinárodného práva, ktorá sa prejavila ako jeden z množstva dôsledkov prebiehajúcej koronavírusovej krízy. Napätie vo vzťahu politického liberalizmu, postaveného na slobode jednotlivca a rovnosti príležitostí v rámci vlády zákona právneho štátu, a ekonomického liberalizmu globalizovaného trhu vyvoláva potrebu opätovného preskúmania zásadných ideí Kantovej právnej filozofie a jeho systému verejného práva s cieľom odstrániť jeho inštrumentalistické deformácie. V dielach

¹ Príspevok je súčasťou riešenia grantovej úlohy VEGA 1/0280/18 „Kant a filozofia dejín“.

Metafyzika mravov, časť *Učenie o práve* a *K večnému mieru* hovorí Kant o troch konceptuálne rozdielnych a vzájomne podmienených úrovniach verejného práva: štátoobčianskom (*ius civitatis*), medzinárodnom (*ius gentium*) a svetoobčianskom (*ius cosmopoliticum*). Každá z úrovní upravuje inú oblasť právnych vzťahov a riadi sa vlastnou regulatívnou ideou. Pre absolútnu účinnosť Kantovho systému práva sa vyžaduje súčasné pôsobenie všetkých troch úrovní. Výsledkom tejto súčinnosti je vytvorenie stavu globálnej právnej istoty, globálneho právneho stavu ako záruky večného mieru, ktorý je v zmysle Kantovej filozofie práva jedinou regulatívnou ideou pre akékoľvek spoločné (politické) ľudské snaženie.

Kľúčové slová: Kant, verejné právo, kríza, medzinárodné právo, globálny právny stav, svetová republika

I.

Aktuálny celosvetový boj so šírením ochorenia COVID-19 spôsobeného koronavírusom a s globálnou krízou vyvolanou jeho hospodárskymi, spoločenskými a politickými dôsledkami nevedie globálne spoločenstvo reprezentované poprednými medzinárodnými inštitúciami, vedú ho národné štáty, považované pred krízou za anachronický koncept 19. storočia. Táto situácia poukazuje na potrebu prehodnotiť pozíciu súčasného medzinárodného spoločenstva a medzinárodného práva.

Súčasná kríza medzinárodného práva je len ďalšou z podob hlbšej hodnotovej a spoločensko-politickej krízy, v ktorej politický liberalizmus postavený na slobode jednotlivca a rovnosti príležitostí v rámci vlády zákona právneho štátu naráža na ekonomický liberalizmus globalizovaného trhu. Medzinárodnoprávna ochrana ľudských práv, Medzinárodný trestný tribunál, existencia OSN či samotná štruktúra Európskej únie, postavené na princípoch politického liberalizmu, sú zdanlivo úspešnou implementáciou postupujúcej idey Kantovho mierového projektu. Tieto inštitúcie sú však konfrontované s realitou ekonomického pragmatizmu, v ktorom sa globálny trh stal kľúčovým determinantom pre akékoľvek vnútroštátne a medzinárodné ekonomické a politické dianie a postupne si uzurpoval aj sféru práva.

Uplatňovanie medzinárodného práva je tak v súčasnosti

obmedzené a nekonzistentné, ovplyvnené nerovnou distribúciou peňazí a moci medzi štátmi spôsobom, ktorý Kant nedokázal predvídať. Inštitucionalizácia a implementácia medzinárodného práva v konečnom dôsledku závisí od jednotlivých štátov a ich rozdielna ekonomická moc má vplyv na ich ochotu spolupracovať a hradiť náklady konkrétnej inštitúcie. Osud svetoobčianskeho práva tak súvisí so záujmami mocností²,

² Kleingeld, P.: Kant's Cosmopolitan Law: World Citizenship for a Global Order. *Kantian Review*, 2, (1), 1998, s. 72–90.

konštatuje P. Kleingeldová. Masová migrácia, narastajúci počet vojnových konfliktov, eskalácia násilia prameniaceho z pocitu menejcennosti³ či absencia globálnej trhovej regulácie sú najvypuklejšími dôsledkami zlyhávania medzinárodnoprávných inštitúcií.⁴ Dianie počas najčerstvejšej krízy tento nelichotivý stav iba potvrdzuje. Kantova idealistická právna teória, ktorá je základom moderného politického liberalizmu, sa nezdať byť realite vzdialenejšia. Aktuálna kríza preto vyvoláva potrebu opätovného preskúmania zásadných ideí Kantovej právnej filozofie a jeho systému verejného práva s dôrazom na úlohu a postavenie medzinárodného a sve-toobčianskeho práva.

V diele *K večnému mieru* Kant hovorí: „Spoločenstvo medzi národmi Zeme (či už ide o spoločenstvo v širšom, alebo užšom zmysle) dosiahlo také štádium vývoja, že porušenie práva na jednom mieste sa pociťuje na miestach všetkých“⁵; podobne sa vyjadruje aj v *Učení o práve*, keď vo svojom ideovom ťažení proti súdobému kolonializmu píše: „usádzanie sa (v cudzích krajinách), ba čo viac, zakladanie osád s úmyslom ich pripojenia k domovskej krajine zároveň vedie k tomu, že zlo a násilie spáchané na jednom mieste našej Zeme pocítíme všade.“⁶ Možno tu teda hovoriť o ranom pokuse zaoberať sa problematikou globalizácie nielen v súvislosti s ekonomickými či politickými, ale aj morálnymi väzbami, čo dáva Kantovej teórii normatívny rámec.⁷

II.

V dielach *Metafyzika mravov*, časť *Učenie o práve* a *K večnému mieru* hovorí Kant o troch konceptuálne rozdielnych úrovniach verejného práva: štátoobčianskom (*ius civitatis*), medzinárodnom (*ius gentium*) a sve-toobčianskom (*ius cosmopoliticum*).⁸ V zmysle Kantových politických spisov sa dá vždy určiť, akým smerom sa má v ideálnom prípade viesť realizácia konkrétneho stupňa práva.

³ Na vnútroštátnej aj medzinárodnej úrovni.

⁴ Problémom je aj aspekt zodpovednosti na medzinárodnej úrovni, na ktorý upozorňuje A. Reinisch. Reinisch, A.: *Securing the Accountability of International Organisations*, s. 131–149.

⁵ Kant, I.: *K večnému mieru*. Bratislava: Archa, 1996, s. 26.

⁶ Kant, I.: *Metaphysik der Sitten*. Das Bonner Kant-Korpus. Akademieausgabe von Immanuel Kants Gesammelten Werken, Band VI, 2007, s. 203–495, AA 6:353.

⁷ V diele *K večnému mieru* označuje Kant prirodzenoprávných filozofov Grotia, Pufendorfa a Vattel, ktorých myšlienky boli v jeho dobe dominantné v argumentáciách o morálnej legitimitate vedenia vojny či dokonca spravodlivej vojny, za „márných utešiteľov“. Kant, I.: *K večnému mieru*, s. 21. K tomu viac aj zaujímavý príspevok A. Ripsteina: Just War, Regular War, and Perpetual Peace. *Kant-Studien*, 107, (1), 2016, v ktorom hovorí, že o práve síce nemôže byť rozhodnuté vojnou, ale je možné nájsť právo v stave vojny, ak budeme predpokladať, že vojna môže rozhodnúť o spore, a tak v inom zmysle vyriešiť otázku práva.

⁸ *Ibid.*, s. 15.

Koncept občianskych práv spadá u Kanta pod jurisdikciu vnútroštátneho práva (alebo Kantovou terminológiou štátoobčianskeho práva), ktoré vyjadruje vzťah človeka k štátu, ktorého je občanom, a jeho verejným inštitúciám. Ideálom tejto prvej úrovne verejného práva je „vláda zákona“, teda viazanosť štátnej moci platným právom bez ohľadu na to, kto je jej vykonávateľom. Ide o vládu zákona, nie ľudí.⁹ Druhú úroveň verejného práva predstavuje právo národov alebo právo štátov, ktoré sa vzťahuje na vzájomné vzťahy konkrétnych štátnych celkov. Regulačnou ideou, ktorá riadi túto úroveň verejného práva, je „zväz štátov zabraňujúci vojne“¹⁰.

Pre štáty v ich vzájomnom vzťahu nemôže na základe rozumu existovať iný spôsob ako vyjsť zo stavu bez zákona naplneného samými vojnami, než že sa, tak ako jednotliví ľudia, vzdajú svojej divokej (bezzákonnej) slobody, podrobia sa verejným donucovacím zákonom, a tak vytvoria jeden (avšak stále sa zväčšujúci) štát národov (*civitas gentium*), ktorý by nakoniec zahŕňal všetky národy Zeme.¹¹

Pomocou analógie medzi jednotlivcom a štátom, ktorú Kant použil pre objasnenie potreby ustanovenia právneho stavu, vysvetľuje Kant aj prechod štátov od prirodzeného stavu k stavu občianskemu (právnemu) a obsah takto vzniknutých právnych medzištátnych vzťahov. Pri tejto analógii však naráža tak na hranice dosahu globálnej spravodlivosti (keďže „musíme vziať do úvahy nielen vzťahy jedného štátu voči druhému ako celku, ale tiež vzťah jednotlivcov jedného štátu a jednotlivcov druhého štátu a rovnako aj vzťah jednotlivca voči cudziemu štátu ako celku“¹²), ako aj na hranice morálneho rozmeru takého spojenectva. S. Zákutná upozorňuje, že podľa Kanta, výrazne inšpirovaného Humovou teóriou, chcú „štáty dosiahnuť zisk z obchodu, z toho dôvodu sa vyhýbajú vojne. Tým podporujú mier, ale nie je to z morálnych dôvodov.“¹³

Ak Kant vytvoril tretí stupeň verejného práva, *ius cosmopoliticum*, musel byť presvedčený o tom, že predchádzajúce dve úrovne práva dostatočne nepokryjú všetky potenciálne existujúce právne vzťahy a neobsahujú v sebe dostatočný univerzálne platný normatívny rozmer. Až posledný stupeň verejného práva totiž sleduje konečný cieľ – večný mier v podobe globálneho právneho stavu.

⁹ Prezentované je kontinentálne ponímanie vlády zákona, t. j. „Rechtsstaat“, ktoré na rozdiel od anglosaského „rule of law“ zdôrazňujúceho ochranu občana pred štátnou mocou kladie dôraz na právnú istotu založenú na viazanosti predstaviteľov štátnej moci zákonom a zároveň na nezávislosti zákona od štátnej moci.

¹⁰ Kant I.: *K večnému mieru*, ibid., s. 23.

¹¹ Ibid.

¹² Kant, I.: *Metaphysik der Sitten*, ibid., AA 6:344.

¹³ Zákutná, S.: *Kantova idea svetoobčianstva v kontexte politického myslenia Európy 18. storočia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2013, s. 68.

Regulatívnu ideou práva ako celku je teda večný mier, ktorý Kant definuje v závere *Metafyziky mravov* takto:

Možno povedať, že toto všeobecné a pokračujúce utváranie mieru nie je iba časťou, ale predstavuje celý konečný účel vo vnútri hraníc čistého rozumu, lebo mierový stav samotný je zákonmi zaistený stav „môjho“ a „tvojho“ v rámci určitého množstva na seba vzájomne pôsobiacich ľudí, ktorí spolu tvoria štát založený na pravidlách nepochádzajúcich zo skúsenosti, ktorá by sa pokladala za to najlepšie ako norma pre iných, ale musia byť prevzaté prostredníctvom čistého rozumu *a priori* z ideálu právneho spojenia ľudí pod verejnými zákonmi (...) a (táto idea) môže v kontinuálnom približovaní priviesť až k najvyššiemu politickému dobru, k večnému mieru.¹⁴

„Konečný účel *Učenia o práve* spočíva teda v postupnom vytváraní mierového stavu medzi štátmi a národmi na Zemi. Cesta k nemu vedie cez reformy (zlepšenia) na základe stálych zákonov.“¹⁵ Problémom súčasného medzinárodného práva je, že sa snaží o pokrytie sféry, ktorá patrí inej úrovni verejného práva.

Nevyhnutnosť morálnej reakcie na globálne previazané vzťahy¹⁶ je vyjadrená v Kantovej idei svetoobčianskeho práva, keďže

úcta, ktorú každý štát (aspoň slovne) vzdáva pojmu právo, predsa dokazuje, že v človeku možno nájsť ešte väčšiu, aj keď zatiaľ len driemajúcu morálnu vlohu na to, aby v sebe predsa len raz ovládol zlý princíp (ktorý nemôže zaprieť) a aby v to dúfal aj u iných ľudí. Inak by totiž štáty, ktoré spolu chcú viesť vojnu, nepoužívali slovo právo (...).¹⁷

Svetoobčianske právo preto nie je vhodné spájať s naivnou predstavou právneho poriadku ideálneho globálneho štátu všetkých národov Zeme. Najvyšším cieľom Kantovej legalistickej perspektívy je totiž založenie globálneho právneho stavu, ktorý sa pokúsím objasniť.

III.

Každá ľudská bytosť sa ako fyzická entita realizuje v určitom obmedzenom časovom úseku na určitom mieste obmedzeného zemského povrchu, a toto fyzické vymedzenie je pre všetkých ľudí univerzálne platné. Nárok na životný priestor je tak

¹⁴ Kant, I.: *Metaphysik der Sitten*, ibid., AA 6:355.

¹⁵ Belás, L.: Kantova filozofia politiky. *Artykuly teoretyczne i historyczne*, 12, 2012, s. 125–134.

¹⁶ Muthu, S.: Productive Resistance in Kant's Political Thought: Domination, Counter-Domination, and Global Unsocial Sociability. In Flikschuh, K. – Ypi, L. (Eds.): *Kant and Colonialism: Historical and Critical Perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 68–99.

¹⁷ Kant, I.: *K večnému mieru*, ibid., s. 21.

podstatou vrodeneho práva každého človeka na slobodu. Bez životného priestoru nemôže byť nikto *sui generis*, lebo celkom závisí od vôle iných; toto právo teda zasahuje do samotnej podstaty slobody každého človeka. Životný priestor nadobúdame pôvodne, jednostranne a nedobrovoľne svojím narodením, faktom začatia svojej existencie na svete; toto nadobudnutie nazýva Kant pôvodnou spoločnou držbou (*communio possessionis originaria*). Momentom narodenia človek prichádza do bezprostredného fyzického kontaktu so zemským povrchom a nikto ho z neho nemôže vylúčiť bez toho, aby zároveň vylúčil jeho existenciu ako fyzickej bytosti. „Pretože narodenie nie je žiadnym činom toho, kto sa narodil, a teda mu tým nemôže byť spôsobená žiadna nerovnosť právneho stavu (...)“¹⁸ tým, že by mu nebol priznaný životný priestor, a teda aj status *sui generis*, slobodnej racionálnej ľudskej bytosti.

Pôvodná spoločná držba všetkých ľudí na Zemi predchádza všetkým právnym úkonom (lebo je vytvorená samou prírodou)“ a zároveň: „všetci ľudia sú pôvodne (tzn. pred akýmkoľvek právnym úkonom) oprávnenými držiteľmi pôdy, čo znamená, že majú právo byť tam, kam ich príroda alebo náhoda (bez ich vlastnej vôle) umiestnila.“¹⁹

Idea pôvodnej spoločnej držby však „nie je empirickým konceptom závislým od premenlivých podmienok, ako je to u primitívneho spoločného vlastníctva (*communio primaeva*)“²⁰, ale je to „praktický racionálny koncept, ktorý obsahuje apriórny princíp, podľa ktorého jediného môžu ľudia užívať miesto na Zemi v súlade s platnými zákonmi.“²¹ Pôvodná spoločná držba je preto ideovým podkladom univerzálnej normativity svetoobčianskeho práva, keďže predchádza akémukoľvek úkonu, ktorý si nárokuje mať všeobecnú platnosť právneho úkonu. Predchádza teda aj akémukoľvek vlastníckemu právu ako odvodenému, dvojstrannému (Kant neuznáva existenciu *res nullius*) a dobrovoľnému prejavu slobodnej vôle jednotlivca, uznanému a potvrdenému všeobecnou vôľou určitého spoločenstva, ktorá je vyjadrená formou vnútroštátneho, resp. štátoobčianskeho práva.

Podobne ako sú vlastnícke práva jednotlivcov vyjadrením prejavu ich slobodnej vôle, uznanej platným právnym poriadkom príslušného štátu, tak sú hranice štátov, ako časť zemského povrchu v ich vlastníctve, nadobudnuté až odvodeným právnym úkonom, prejavom slobodnej, všeobecnej vôle občanov týchto štátov, akceptované všeobecnou vôľou medzinárodného spoločenstva na základe plat-

¹⁸ Kant, I.: *O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi*, s. 71.

¹⁹ Kant, I.: *Metaphysik der Sitten*, ibid., AA 6:262.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

ných zákonných pravidiel medzi štátmi, ktoré dnes považujeme za medzinárodné právo. Aj hranice štátov sú však len empirickým faktom odvodeným od fyzickej existencie svojich občanov na konkrétne vymedzenom fyzickom území. Hranice štátov sú preto vecou náhody, neistým stavom, sú dôsledkom súhrnu historických udalostí, spoločenského konsenzu, ducha doby, ekonomickej a/alebo vojenskej sily či iných náhodných faktorov, ktoré majú na uznanie hraníc vplyv.

Kým nedospejeme do stavu celosvetového spoločenstva, nemožno vlastníctvo jednotlivcov ani hranice štátov ponímať ako niečo definitívne a nemenné. Kým sa neustanoví univerzálna spoločenská zmluva zakladajúca univerzálne spoločenstvo ľudí, svetoobčiansku spoločnosť, ani o vlastníctvi určitého územia (či už jednotlivca, alebo štátu) nemožno tvrdiť, že má nad objektom svojho vlastníctva absolútnu moc, zotrúva totiž v stave právnej neistoty.

Kant nás vo svojich úvahách o svetoobčianskom práve zároveň neustále upozorňuje na potrebu uvedomenia si konečnosti priestoru zemského povrchu:

Guľový tvar Zeme zjednocuje všetky miesta na jej povrchu; lebo ak by bol jej povrch nekonečnou planinou, ľudia by sa mohli rozptýliť tak, že by spolu nemuseli prísť do žiadneho kontaktu, a tak by ani spoločenstvo nebolo nevyhnutným dôsledkom ľudskej existencie na Zemi.²²

Podobne v súvislosti s obsahom svetoobčianskeho práva hovorí: „Toto právo (pohostinnosti) patrí všetkým ľuďom z dôvodu ich práva na spoločnú držbu zemského povrchu, na ktorom, keďže ide o guľovú plochu, sa nemôžu rozptýliť donekonečna.“²³ Z dôvodu spoločného zdieľania jednej planéty s obmedzeným priestorom je vytvorenie ľudského spoločenstva nevyhnutné. Kant síce vidí zmysel vojen v rozptýlení národov do rôznych kútov Zeme, tento proces však nemôže prebiehať donekonečna, ľudia totiž nemôžu večne utekať pred nespravodlivosťou alebo prenasledovaním a usadzovať sa na neutrálnych miestach. Zem má svoje limity a konečný počet únikových miest.

Táto geografická argumentácia spolu s politickou realitou rastúcej vzájomnej prepojenosti medzi ľuďmi dáva podnet pre vznik etického štandardu, prostredníctvom ktorého by sa jednotlivci a štáty mohli pokúšať o vzájomné vzťahy nevykorisťovateľským spôsobom.²⁴

V dôsledku konečnosti zemského povrchu a vzájomnej prepojenosti ľudí sa to-

²² Ibid., AA 6:262.

²³ Kant, I.: *K večnému mieru*, s. 24. Modifikovala som český preklad tohto diela, ktorý používa termín spoločné vlastníctvo, nie spoločná držba. Vzhľadom na uvedený zásadný rozdiel týchto právnych inštitútov bolo toto spresnenie nevyhnutné.

²⁴ Muthu, S.: *Justice and Foreigners: Kant's Cosmopolitan Right*, s. 34.

tiž „porušenie práva na jednom mieste pocituje na miestach všetkých.“²⁵

Kant spája uvedené argumenty v záverečnej časti *Učenia o práve* nasledovne:

Idea rozumu o mierovom, ak nie priam priateľskom spoločenstve všetkých národov Zeme, ktoré môžu vstupovať do vzájomne aktívnych vzťahov, nie je filantropickým (etickým), ale právnym princípom. Príroda všetkých (prostredníctvom guľovitého tvaru planéty, ktorú obývajú ako *globus terraqueus*) obmedzila v rámci stanovených hraníc; preto jediným mysliteľným spôsobom, ktorým môže niekto vlastniť obývateľné územie na Zemi, je držba nejakej časti daného celku, na ktorý má každý pôvodné právo. Tak sú všetky národy pôvodne členmi spoločenstva určitého územia, a nie právnym spoločenstvom držby a užívania pôdy (*communio*) ani spoločenstvom vlastníctva, je to spoločenstvo fyzicky možného recipročného pôsobenia (*commercium*), t. j. neustálych vzájomných vzťahov, kde každý môže navrhovať ostatným výmenné styky a každý má právo tak konať bez toho, aby s ním cudzinec zaobchádzal ako s nepriateľom. Toto právo, pokiaľ pripustí možnosť zjednotenia všetkých národov pod všeobecnými zákonmi regulujúcimi ich vzájomné vzťahy, sa môže nazývať svetoobčianskym právom (*ius cosmopoliticum*).²⁶

Pôvodné spoločenstvo držby Zeme nie je spoluvlastníctvom Zeme, ale spoločenstvom možnej vzájomnej interakcie. Zemský povrch je pôvodne spoločný v dôsledku možnosti fyzickej prítomnosti človeka, je to reálny priestor v určitom časovom úseku, ktorý máme všetci k dispozícii a na ktorom máme všetci podiel.

IV.

Idea svetoobčianskej spoločnosti teda pramení z idey pôvodnej spoločnej držby. Tak ako pôvodná spoločenská zmluva, ktorá zakladá občiansku spoločnosť, nie je historickým faktom, ani pôvodné spoločenstvo držby nie je reálnou udalosťou svetových dejín, len ideou praktického rozumu. Ak je na priznanie reálne vymožitelných práv potrebné „odobrenie“ všeobecnej vôle, na globálnej úrovni zostane akékoľvek právo len dočasným, až kým sa spoločenská zmluva nerozšíri na celú ľudskú populáciu (podobne ako to Kant pripúšťa v prirodzenom stave, ktorý nemusí byť nevyhnutne stavom nespravodlivým a vzájomné vzťahy môžu napriek absencii zákona bezproblémovo fungovať). Až potom sa totiž môžu stať medziľudské vzťahy upravené právom univerzálne platnými a nemennými. Až univerzálna všeobecná vôľa môže potvrdiť univerzálne platné práva. Kým sa tak nestane, je z globálnej perspektívy každé právo len dočasné, ohrozené neistotou bezzákonného stavu.

Najvyšším cieľom Kantovej legalistickej perspektívy je preto založenie globálne-

²⁵ Kant, I.: *K večnému mieru*, ibid., s. 26.

²⁶ Kant, I.: *Metaphysik der Sitten*, ibid., AA 6:352.

ho právneho stavu, nie globálneho štátu, v ktorom spolupôsobí systematické prepojenie všetkých troch rovín verejného práva. Kant to vyjadril nasledovne: „Ak čo i len jednému z týchto troch možných foriem právneho stavu chýba princíp, ktorý by obmedzoval vonkajšiu slobodu prostredníctvom práva, potom aj systém ostatných foriem bude nevyhnutne naštŕbený a musí sa nakoniec zrútiť.“²⁷ Nie je to totiž globálny dosah svetoobčianskeho práva, ktorý by ho odlišoval od medzinárodného práva, ale jeho snaha o vyjadrenie normatívneho ideálu, ktorý by odpovedal na etické otázky, vynárajúce sa s prehlbovaním globalizácie. Kant predpokladá, že oblasť právnych vzťahov upravených svetoobčianskym právom sa týka samostatnej kategórie verejnej spravodlivosti, a to takej, ktorá uznáva, že všetky medziľudské vzťahy, ktoré vznikajú v rámci globálnej spoločnosti, spájajú ľudí navzájom ako spoluobčanov Zeme napriek skutočnosti, že obývajú jej rôzne časti. Ľudstvo spája potreba spravodlivosti vo vzájomných vzťahoch, a to napriek tomu, že tak štáty, ako aj jednotlivci sa nemôžu pri tomto type spravodlivosti odvolávať na nejakú moc, na ktorej majú všetci podiel a ktorá by ich zjednocovala.

Spravodlivosť ako etická kategória, ktorá je v jazyku Kantovej filozofie práva vyjadrená ako vláda zákona, presahuje hranice štátov. S rastúcim filozofickým a empirickým uchopením sveta ako celku vďaka technológiám a médiám a v dôsledku zvyšovania pohybu osôb, skupín, kultúr a myšlienok (a ich zákonitej konfrontácie) čoraz častejšie vnímame krivdy, ktoré sa dejú na rôznych miestach Zeme, citlivo vnímame inakosť a odlišnosť „toho iného“.²⁸ Dnešnej spoločnosti diktátu morálne vyprázdneného ekonomického pragmatizmu, formujúceho tak vnútroštátne, ako aj medzinárodné politické rozhodnutia a degradujúceho právo na nástroj presadzovania globálneho trhu, preto nevyhnutne potrebujeme vrátiť etický aspekt. Pre absolútnu účinnosť Kantovho systému práva sa vyžaduje súčinnosť pôsobenia všetkých jeho jednotlivých „stavebných“ prvkov. Len tak budeme schopní realizovať svoj potenciál postupne sa približovať k stavu univerzálneho, právne regulovaného svetového spoločenstva v rámci spoločenského pokroku. Ten možno dosiahnuť buď politickými prostriedkami širokej participácie na tvorbe pravidiel prostredníctvom spoločnej akcie a rozumu, alebo bude vynútený prostredníctvom apolitických prostriedkov prírodných zákonitostí. Kant verí, že autonómne a dôstojne sa k pokroku môžeme dopracovať prostredníctvom práva, ktorého cieľom budú univerzálne akceptovateľné a konsenzuálne prijaté pravidlá spravodlivého spolužitia ako garancia skutočnej globálnej realizácie slobody všetkých ľudských bytostí ako občanov sveta. Skutočná sloboda totiž nie je záležitosťou jednotlivca, odkazuje Kant.

Kant ako idealistický pragmatik presúva dosiahnutie stavu takejto globálnej

²⁷ Ibid., AA 6:311.

²⁸ Kyslan, P.: Kantovo svetoobčianstvo ako výzva pre súčasnosť. *Studia Philosophica Kantiana*, 6, (1), 2017, s. 33.

účinnosti svojho systému do vzdialenej budúcnosti. Stav globálnej právnej istoty však musí zostať regulatívnou ideou pre akékoľvek spoločné (politické) ľudské snaženie. Vo svetle aktuálnych udalostí máme k dosiahnutiu kantovského ideálu ešte veľmi ďaleko.

Bibliografia

- Belás, L. (2012). Kantova filozofia politiky. *Artykuły teoretyczne i historyczne*, 12, 125–134.
- Kant, I. (1996). *K věčnému míru*. Bratislava: Archa.
- Kant, I. (2007). *Metaphysik der Sitten*. Das Bonner Kant-Korpus. Akademieausgabe von Immanuel Kants Gesammelten Werken, Band VI, 2007, 203–495, MS, AA 6.
- Kant, I. (1999). *K věčnému míru, O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi*. Praha: Oikymenh.
- Kleingeld, P. (1998). Kant's Cosmopolitan Law: World Citizenship for a Global Order. *Kantian Review*, 2, (1), 72–90.
- Kyslan, P. (2017). Kantovo svetoobčianstvo ako výzva pre súčasnosť. *Studia Philosophica Kantiana*, 6, (1), 29–39.
- Muthu, S. (2000). Justice and Foreigners: Kant's Cosmopolitan Right. *Constellations*, 7, (1), Oxford: Blackwell Publishers.
- Muthu, S. (2014). Productive Resistance in Kant's Political Thought: Domination, Counter-Domination, and Global Unsocial Sociability. In: Flikschuh, K. – Ypi, L. (Eds.): *Kant and Colonialism: Historical and Critical Perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 68–99.
- Reinisch, A. (2001). Securing the Accountability of International Organisations. *Global Governance*, 7, 131–149.
- Ripstein, A. (2016). Just War, Regular War, and Perpetual Peace. *Kant-Studien*, 107, (1), 179–95.
- Zákutná, S. (2013). *Kantova idea svetoobčianstva v kontexte politického myslenia Európy 18. storočia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.

JUDr. Eva Zelizňaková, MSc., PhD.

eva.zeliznakova@gmail.com

nezávislá vedecká pracovníčka/independent scholar